

Het verleden is nog zo dichtbij

Een levenswerkboek van
drie Sintivrouwen

Het verleden is nog zo dichtbij

*Dit boekje wordt opgedragen aan H el ene van Hout 1952-2017.
Vanaf 1983 tot 2017 secretaresse en redactrice van het PWN.*

Colofon

Het verleden is nog zo dichtbij. Een productie van het Pastoraat
Woonwagengewoners, Sinti en Roma in Nederland (PWN)

Uitgave: Stichting Media PWN

Emmaplein 19 C, 5211 VZ 's-Hertogenbosch

T. 073 7370223

E. pwin@telfort.nl

I. www.pwin.nl

Samenstelling: Jan van der Zandt m.s.c.

Eindredactie: PWN

Redactie: Nita van Bergen

Vormgeving: Buro Tweevoud, Heeswijk-Dinther

Druk: Drukkerij Wihabo

Oplage: 300 exemplaren

Uitgave: mei 2018

ISBN 978-90-814094-7-6

Deze uitgave is mede tot stand gekomen
met een financiële bijdrage van het project LOSSR van het PWN.

Het verleden is nog zo dichtbij

Een levenswerkboek van
drie Sintivrouwen

Inhoudsopgave

Het verleden is nog zo dichtbij / 3
Drie Sintivrouwen

Voorwoord / 5
Het verleden is nog zo dichtbij

Inleiding / 7
Achtergronden en belemmeringen

Hoofdstuk 1 / 12
Eerste hulpprojecten in het jaar 2000

Hoofdstuk 2 / 16
Hoe staan we ervoor in 2018

Hoofdstuk 3 / 21
Nieuw leven voor Stichting Sintimoei

Ten slotte: / 32
Een pijnlijk slot; De oorlogsuitkering

Afgebeelde foto's / 32

Het verleden is nog zo dichtbij

Wij, drie Sintivrouwen, hebben de kans gekregen om in een tiental gesprekken onze grote bezorgdheid uit te spreken over het heden en de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen. Dit doet ons goed omdat wij, ouders en grootouders, ons in ons dagelijks bestaan onmachtig voelen om meer voor hen te betekenen. Dat wij zo weinig voor hen kunnen doen, komt oorspronkelijk door de vervolging die onze ouders en grootouders in de oorlog hebben ondergaan. Wij hebben alle drie, vanaf het begin van ons leven, de angsten van onze eigen moeder ervaren: "Mama heeft op een onmenselijke wijze drie zussen met hun gezinnen in Auschwitz verloren". Als wij in onze gesprekken hierover spreken, is het alsof we omzien, alsof we achterom kijken en zo mama nog in haar altijd angstige ogen kijken. Het verleden is nog zo dichtbij. En vooruit kijkend zien wij onze kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen in de wereld van vandaag. Een wereld waar ze zich nog maar amper in thuis kunnen voelen en hun weg in kunnen vinden. Omkijkend, rouwend om het verlies en de vernietiging én vooruit kijkend nog niet wetend waar de weg naar toe zal leiden. Indringend vragen wij de overheid om hulp. Want wij willen onze kinderen en kleinkinderen niet zo achterlaten. En wijzelf zijn nog lang niet hersteld van de vreselijke angsten, de leegte en de verlamming die onze eigen ouders in ons leven ongewild aan ons hebben overgedragen. Bijna automatisch geven wij - ongewild - de pijn uit het verleden weer door aan de kinderen en kleinkinderen. Dat kan toch zo niet door- gaan!

Drie Sintivrouwen

Concentratiekamp Auschwitz-Birkenau.
Regenboog als teken van hoop.

Achtergrond en belemmeringen

Positionering

De positie van de Sinti in de Nederlandse samenleving is nog zeer kwetsbaar. De Sinti werden gedwongen in twee tot drie generaties hun nomadische levensstijl af te leggen en zich de sedentaire levensstijl eigen maken. De grootouders van de kinderen van nu trokken nog rond voor hun dagelijks levensonderhoud. Voor die kostwinning van toen is er voor henzelf en voor hun kinderen – nu nog steeds – weinig in de plaats gekomen. Ze zijn gedwongen tot een sedentaire levensstijl, maar er zijn geen alternatieven geboden voor hun vroegere levensonderhoud. Dit betekent dat velen nog steeds met weinig, vaak niet zelf verdiende middelen, rond moeten zien te komen. De jonge ouders van nu hebben inmiddels enige ervaring met die nieuwe levensstijl en de jongsten worden nu geacht zich voor honderd procent aan het sedentaire leven aangepast te hebben en in de toekomst in hun eigen levensonderhoud te kunnen voorzien. Zo is dit voor de huidige Sintikinderen een bijzonder grote opdracht. Hun ouders en grootouders kunnen hen hier namelijk niet bij ondersteunen. Zij kunnen hen niet helpen bij alle eisen die de moderne sedentaire samenleving aan hen en hun kinderen stelt omdat zij hier weinig tot geen ervaring mee hebben. Het geeft de kwetsbare positie aan waarin de kinderen van nu verkeren.

Praktijk van alledag

In de dagelijkse praktijk zijn er daarom behoorlijk wat belemmeringen. Veel kinderen en jongeren zijn van een

generatie waarvan de ouders en grootouders analfabeet zijn en die zelf geen of weinig onderwijservaring hebben. Zij kunnen de kinderen dus niet helpen met hun huiswerk. In de nomadische cultuur van de Sinti bestond er geen onderwijs. In de overgangsjaren naar het sedentaire bestaan was onderwijs niet verplicht en de kinderen waren daarom vrijgesteld van de schoolplicht of het langdurig verzuimen werd toegestaan. De generatie jonge ouders van nu is daarom eenvoudigweg niet gewend om in moeilijke omstandigheden de schoolgang van de kinderen voorrang te geven.

Taal

Ouders en grootouders spreken Romanes. Het Romanes is ook voor de kinderen de moedertaal. Het is daarom belangrijk dat de kinderen zo vroeg mogelijk naar de peuterspeelzaal gaan zodat ze zich, naast het Romanes, ook de Nederlandse taal eigen maken. Jonge ouders dienen geholpen te worden hieraan medewerking te verlenen. Ze zullen gestimuleerd moeten worden hun kind naar de peuterspeelzaal te laten gaan.

Jonge grote gezinnen

Sinti kennen over het algemeen grote gezinnen. Meisjes en jongens trouwden op jonge leeftijd. Dit betekent dat zij al in hun tienertijd één of meerdere kinderen kunnen hebben. Omdat velen van hen geen inkomen hebben uit regulier of zelfstandig werk en afhankelijk zijn van de minimale sociale uitkering, zijn de financiële lasten zwaar. Jonge ouders

hebben hun handen vol aan het voeden en kleden van de kinderen en ervoor te zorgen dat zij dagelijks onderwijs volgen en zo participeren in de samenleving. Is er ziekte of zijn er psychische of lichamelijke beperkingen van de ouders, dan heeft dat onmiddellijk en onvermijdelijk gevolgen voor de schoolgang van de kinderen. Oudere kinderen, zelf soms nog jong, moeten dan de ouders vervangen. Daarnaast kunnen jonge gezinnen niet meer zo vanzelfsprekend als vroeger rekenen op hulp van de naaste familie of verwanten. Met als gevolg dat jeugdzorg soms in moet grijpen bij de gezinnen die te maken hebben met grotere problemen waar ze zelf niet meer uitkomen. Gaat het om eenoudergezinnen, dan zijn de lasten nog zwaarder. Vooral wanneer de onderlinge familie-hulp beperkt of afwezig is.

Afstand

Veel Sintigezinnen wonen in dorpen of kleine steden aan de rand van de bebouwde kom of nog verder achteraf. Dit heeft als gevolg dat het openbaar vervoer daar minder aanwezig is. Voor schoolgaande kinderen is dit een probleem, zeker als de ouders niet in de gelegenheid zijn kinderen naar de reguliere school te brengen. Een nog groter probleem ontstaat wanneer kinderen naar bijzondere scholen gaan waarvoor geen regelingen en taxivervoer gelden. Als ouders in de schuldsanering zitten kunnen ze niet beschikken over een eigen auto. In kleinere gemeenten zijn er niet altijd hulpdiensten, zoals Stichting Leergeld of andere dienst- of hulpverlenende instanties. Zeker door het groter worden van de plattelandsgemeenten zijn de dorpen steeds meer afhankelijk van naburige steden. Dit schept een afstand tussen de Sinti op de achteraf

gelegen centra en de reguliere instanties en hulpdiensten.

Instelling ouders

Kinderen en jongeren in de Sincultuur zijn erg afhankelijk van de instelling van de ouders. Ouders zijn zeer bezorgd wanneer hun kinderen zich naar scholen en andere plekken begeven. Daarom brengen zij de kinderen zelf weg en halen ze weer op, met alle beperkingen van dien. Er zijn ouders van grote gezinnen die hun handen hieraan vol hebben – zeker als de afstand naar de bijzondere scholen groot is. Ze komen niet toe aan werk, kostwinning en andere maatschappelijke verplichtingen en socialisering.

Dakloosheid en zwerven na uitzetting (nomadisch bestaan van voorheen)

Wanneer Sinti door omstandigheden dakloos raken, dienen zij alleen omwille van de kinderen zo spoedig mogelijk opnieuw onderdak te krijgen. Belangrijk is dat de kinderen in deze toch al moeilijke situatie weinig tot geen onderwijs moeten missen. In de huidige tijd blijken geïsoleerde Sinti zonder werk en met een uitkering kwetsbaarder te zijn dan vroeger. Zij kunnen vaak niet aan de gestelde reguliere (financiële) verplichtingen voldoen. Zij zijn vanwege hun nomadische achtergrond bij moeilijkheden snel geneigd het sedentaire leven maar achter zich laten en voorkeur te geven aan 'de dakloosheid'. Ze kiezen er dan makkelijker voor om te leven in een caravan en van camping naar camping te trekken. Sterker nog, het oppakken van de oude levensstijl, wonen in een caravan en in vrijheid, geeft hun zelfs weer rust na die beklemmende ervaringen in een woning die alleen maar

voor moeilijkheden, onrust, burenruzies en huisuitzetting heeft gezorgd. De (hulp)instellingen dienen er alert op te zijn dat huisuitzettingen en de daaruit voortvloeiende dakloosheid worden voorkomen. Een financiële impuls en financiële regelingen kunnen in beginsel voldoende zijn. Alertheid van instellingen en van scholen waar de desbetreffende kinderen verblijven is belangrijk. Verschillende Sintgezinnen zwerven te langdurig door Nederland voordat oplossingen worden gevonden. Als de coördinatie tussen de dienstverlening instanties ontbreekt, is de breuk moeilijk te herstellen. Eenmaal dakloos groeit de verwijdering en worden alle reguliere banden met de samenleving verbroken. Kinderen zijn dan ook langdurig verstoken van onderwijs met alle maatschappelijke gevolgen van dien. Vanwege de moeilijke integratie in de samenleving van Sintgezinnen en incidenten in buurt en wijk, komt de vraag om terug te keren naar een gezamenlijk leven op een woonwagencentrum steeds opnieuw en indringender aan de orde.

Angst om te mee te doen

Er leeft nog steeds angst onder de Sinti om zich te mengen onder de burgers en zich te binden aan school en werk. Vanuit het verleden kennen zij oorlogsvervolgingen en uitsluiting door de samenleving. Tot op de dag van vandaag leven er bij grootouders, ouders én kinderen diepe angstgevoelens voor vervolging en uitsluiting. Dit uit zich in hun terughoudende opstelling ten opzichte van de burgersamenleving met betrekking tot school, werk, maatschappelijke en culturele instellingen. De burgersamenleving is voor het gevoel van veel Sinti en Roma ook niet altijd even veilig van wege de hedendaagse politieke en

maatschappelijk rechtse stromingen die zich negatief uitlaten ten opzichte van minderheden. In de burgermaatschappij is soms een discriminerende houding merkbaar. Dit komt aan de oppervlakte bij negatieve incidenten waar woonwagengewoners of Sinti of Roma bij betrokken zijn. Bijvoorbeeld een willekeurige en grote politie-inval op een woonwagencentrum of in huizen waar Sinti en Roma verblijven. De publiciteit daaromheen heeft negatieve consequenties voor de totale bevolkingsgroep.

Ervaringsleer

De Sinti en Roma kennen een eigen taal, leer, wetten, regels, werkgelegenheid en beleid. Dat is de ervaringsleer of de levensleer van de nomadische cultuur. Vanuit het verre verleden hebben zij door hun intuïtieve levenservaring zelfstandig kunnen overleven. In Nederland is het nomadische bestaan officieel niet meer mogelijk. Ouderen ervaren dit niet alleen als een verlies van zelfstandige werkgelegenheid en vrijheid van leven, maar vooral als een groot identiteitsverlies. Maar dit betekent niet dat het nomadische bestaan van Sinti en Roma in hun levensvisie en houding verdwenen is. Voor velen is het erg moeilijk om zichzelf en hun kinderen geheel toe te vertrouwen aan het systeem van leerstelsel en beleid van scholen en andere reguliere instellingen. Dit uit vrees hun eigen eeuwenoude culturele en collectieve levenservaringsoverdracht van ouder op kind te moeten prijsgeven. Argwaan en verwijdering van de burgersamenleving zijn hiervan het gevolg.

Behoud nomadisch bestaan

Er zijn nog steeds Sintifamilies die het nomadische bestaan niet prijsgeven.

Zij verdienen reizend de kost; ze trekken rond in Nederland en in Europa. Voor hen is het belangrijk dat de nomadische levensstijl met het moderne vervoer- en communicatiemiddelen van hogerhand

toch wel erkend wordt en dat er faciliteiten geboden worden om de kinderen in deze reizende omstandigheden volledig onderwijs te kunnen laten genieten.

Nomadisch.

Toen het reizen nog gewoon was.

Van oorsprong zijn de Sinti en Roma – in tegenstelling tot de woonwageneigenaren – afkomstig uit het buitenland. De bakermat is India. Van oudsher zijn zij nomaden, een volk onderweg. Ze trokken niet zozeer van land naar land, van gebied naar gebied vanwege de omgeving, om het vee, of omdat de grond er vruchtbaar zou zijn; ze reisden in hoofdzaak naar andere mensen. Daar lag hun economisch belang. Hun doel was producten te verkopen, of hun ambachten en vaardigheden toe te passen. Terwijl het voor andere nomaden een kwestie is van verhuizen op vaste tijden omwille van veeteelt, landbouw, of jacht, zochten Sinti en Roma steeds (familie)groepen op om te kunnen overleven. Na eeuwen rondtrekken kwamen de Sinti uiteindelijk in Noord- en West-Europa terecht, de Roma voornamelijk in Oost-Europa en de Balkanlanden.

Vanaf de vijftiende eeuw zijn Sinti waargenomen in Nederland. Aanvankelijk was er sprake van een goed onthaal, maar niet veel later werden zij om uiteenlopende redenen het mikpunt van discriminatie, onderdrukking en vervolgingen. Door razzia's in de Tweede Wereldoorlog en deportaties naar concentratiekampen verloren zo'n half miljoen Sinti en Roma in Europa tussen 1939 en 1945 het leven.

Voor die kostwinning van toen is er voor henzelf en voor hun kinderen - nu nog steeds - weinig in de plaats gekomen. Ze zijn gedwongen tot een sedentaire levensstijl, maar er zijn geen alternatieven geboden voor hun vroegere levensonderhoud.

Een lang vervlogen beeld van vrijheid

Voor de in de vorige eeuw in Nederland verblijvende Sinti en Roma golden dezelfde wettelijke regels als voor woonwagenbewoners. Was er eerst de trekvrijheid (met uitzondering van de oorlogsjaren), na 1968 was men gehouden aan het trekverbod en stonden families bij elkaar op vaste al dan niet afgelegen locaties. Voor menigeen was het een grote ongewenste ommezwaai

niet langer te kunnen reizen om zodoende de eigen kost te verdienen. Ook de vrijheid, de eigen handel en wandel, het gaan en staan waar men wilde stonden hoog in het vaandel en moesten noodgedwongen worden ingeleverd. Was voor de een die 'sfeer van toen' om hevig naar terug te verlangen, voor een ander bleek die juist helemaal niet zo idyllisch:

Voor Daaike is het verleden verre van romantisch. Het had allemaal met dat reizen en trekken te maken waarover wij zo graag willen horen. Dat wij menen te herkennen in de droevig klinkende vioolmuziek van haar ooms en neven. Reizen en trekken was voor Daaike zien hoe haar vader niet in staat was om zijn eigen gezin te onderhouden. En haar moeder de hele omgeving had afgeleurd met haar handel, om het elders maar weer eens te proberen. Vanuit zo'n klein standplaatsje voor hooguit tien woonwagens ver buiten de bebouwde kom van weer een ander dorp, waar de bewoners dat zwartharige woonwagenvolk vaak met de nek aankeken. Of water weigerden. En je aanstaarden als je naar de kerk ging. "Maar hun God is toch ook de onze," zegt Daaike zacht.

Uit de brochure: Donkere dagen uitgave Stichting media PWN mei 2009

Een rondtrekkend gezin. Foto gemaakt na 1945

Ons verhaal

Hoofdstuk 1

Eerste hulp projecten in het jaar 2000

Terugkijken

We denken aan de eerste hulpprojecten van de stichting Rechtsherstel in het begin van het jaar 2000. In 2000 hebben wij een zelforganisatie van drie Sintivrouwen en bezorgde moeders opgezet; de stichting Sintimoei. Doel van deze stichting is bijscholing geven aan vrouwen, ouderen en jongeren. De projecten werden opgezet met behulp van én in samenwerking met Cordaid en Katholieke Noden (later Skanfonds en tegenwoordig Kansfonds). Projecten van lezen en schrijven en een muziekproject in het kerkzaaltje van de parochie van pastoor Jan van As in Asten vlakbij de Bovist (het woonwagencentrum). Bijna voor alle mensen van alle leeftijden waren er activiteiten. Onder andere kookles en naailes voor veertig vrouwen, want de meeste vrouwen hebben vroeger

geen huishoudschool gehad. Muziekles voor jongeren van negen tot vijftien jaar in hetzelfde parochiezaaltje. Het organiseren van culturele dagen voor jong en oud. Taal- en computerlessen voor jong en oud ook in het parochiezaaltje van de kerk. We organiseerden taalcursussen voor ouderen. Zelfs de oudsten onder ons kwamen daar naar toe. We hebben nog foto's van toen.

Er zijn twee mensen uit andere gemeenten die onze jongeren aan stages geholpen hebben. Deze twee mensen kwamen uit Best en Nuenen. Helaas wilde de gemeente Asten niet meer meewerken vanwege de kosten.

Subsidiestop

Toen de subsidie van de stichting Rechtsherstel werd stopgezet, is alles

Vele vrouwen deden mee

stil komen te liggen. We konden zelfs de toch al lage huurprijs van het zaaltje bij de kerk niet meer betalen. De instrumenten waarmee de muzikanten oefenden moesten we daar weghalen. Thuis op de Bovist was geen mogelijkheid om verder te gaan. We merkten al snel dat de activiteiten te vroeg waren gestopt. Er was nog geen fundament gelegd waarop uit eigen kracht verder gebouwd kon worden. Alles viel plotseling als een kaartenhuisje in elkaar. Niets bleef er over van wat we samen zo enthousiast hadden opgezet. Toch is er wel wat blijven hangen. Sommige ouders die meededen aan de taallessen horen we nog wel eens de leesles van toen opzeggen: aap, roos, zeef, muur, miép... Wij, de vrouwen van de stichting Sintimoei, vonden het toentertijd een enorme overwinning dat we zelfs verschillende oudere mannen zover kregen dat ze leesles wilden volgen. Terugkijkend op deze periode kunnen we constateren dat we goed naar iedereen hebben geluisterd. We hebben met onze stichting beantwoord aan de behoeften die er toen waren. We hebben initiatieven van jongeren samen met hen uitgevoerd en zo de jongeren en de kinderen betrokken bij de muziek. We hebben dat uiteraard op onze eigen culturele manier gedaan: ouderen leren de jongeren en kinderen op een natuurlijke wijze met onze eigen muziek omgaan. Onze cultuur schrijft voor dat we alles met elkaar delen. Toen de subsidie werd toegekend, werd het bedrag daarom in deelsubsidies en projecten opgesplitst. In de praktijk werkte dit niet altijd goed uit. Uit de projecten ontstonden zomaar nieuwe initiatieven waar vooraf geen rekening mee gehouden was. Wij zijn flexibel en beslissen dan makkelijk om met deze nieuwe initiatieven aan de

slag te gaan en de lopende projecten een andere wending te geven; een wending die past bij de praktijk van de dag.

‘Onze cultuur schrijft voor dat we alles met elkaar delen’

Wat ging er mis?

In de ogen van de subsidieverstrekker ging er een aantal dingen mis. We organiseerden activiteiten voor vrouwen die niet op het aanvraaglijst van de subsidieverstrekker stonden. Daar werden we op afgerekend en er werd besloten dat we geen subsidie voor nieuwe projecten meer mochten aanvragen. Ook het systeem van de subsidieverstrekking veranderde. Het Nederlands Instituut Sinti en Roma (NISR) zette consultants in. Voor Asten was echter geen consultant beschikbaar. Consultants die aangesteld

waren voor Gemert of Limburg kwamen wel op bezoek en gaven advies, maar ze mochten geen projecten uitvoeren buiten hun eigen regio. Het beëindigen van de subsidie was een dieptepunt. We hebben dit bij de stichting Sintimoei als de zoveelste mislukking ervaren. Iedereen op de Bovist was ontzettend teleurgesteld. Overal in andere regio's werden projecten voor Sinti opgestart; wij kregen geen subsidie meer. Het leek niet meer aan ons besteed.

Tijd van stress

Toen alle activiteiten stil kwamen te liggen, volgde een periode van stress en ellende. We kregen te maken met sterfgevallen binnen onze familiekring

en enkele van ons werden langdurig ziek. We konden het eenvoudigweg niet meer opbrengen om nog actief te zijn. We waren lamgeslagen en hebben alles laten verlopen. Toch is de stichting Sintimoei nooit opgeheven. Ze bleef weliswaar slapend bestaan. Men zei namelijk tegen ons: hef de stichting Sintimoei niet op. Het kan zijn dat deze stichting straks weer goed van pas kan komen.

Sterker worden

We zijn nu wat verder. We hebben verschillende gesprekken gevoerd en we voelen ons weer sterker worden. We hebben de kracht gevonden om weer onze gedachten op papier te zetten en ook welke wensen we hebben:

*'Er zijn veel jongens en meisjes die graag zouden willen werken.
Maar niet onder toezicht van een baas. Dat zit niet in onze cultuur.*

*Er is genoeg werk waar je geen diploma voor hoeft te hebben.
Maar de jongens en meisjes krijgen geen hulp om werk te vinden.
Zij willen graag een auto.
Zelfstandig een bedrijfje beginnen zoals
een cafetaria, een muzikwinkel, een kapperszaak.
Een eigen nagelstudio, een kringloopwinkel, een frietzaak.
Jonge begaafde muzikanten willen muziekles geven.*

Het geld ligt er klaar voor, maar je kunt er niet aankomen.

*Van jonge mensen met kinderen
die iets bijverdienen wordt de uitkering beëindigd.
Ze komen daardoor in problemen.
Er komt geen huurgeld binnen en ze moeten de wagen uit.*

*Van ons geld dat bij de overheid ligt
- het geld van onze familie -
die vergast zijn in de oorlog van 40-45,
profiteren nu de grote kopstukken.
Dus wij hebben hulp nodig.'*

Sterker worden

Hoofdstuk 2

Hoe staan we er nu voor?

41 jaar in Asten

We zijn nu 41 jaar in Asten. We komen van Helmond waar we achter de Rijnberg hebben gestaan. Vader overleed in 1966 toen hij 52 jaar was. Mama bleef achter met zeven kinderen; twee jongens en vijf meisjes. Toen vader overleed waren we nog jong. We moesten allemaal meehelpen de kost te verdienen. We moesten helpen bij het venten langs de deuren. Mama is in 1989, nu 29 jaar geleden, overleden. Mama heeft veel geleden. Drie van haar zussen zijn met hun gezinnen van vijf, vier en drie kinderen omgekomen in de oorlog. Toen de oorlog voorbij was en haar zussen en hun gezinnen niet meer terugkwamen, vertelden de mensen die wel terugkeerden uit Auschwitz, verschrikkelijke verhalen. Mama heeft ontzettend geleden onder het verlies van haar familie en deze vreselijke verhalen. Ze is hard geworden; hard tegenover degenen die hier verantwoordelijk voor waren. Mama wilde niets weten over Duitsland. We hebben familieleden die uit Duitsland komen, maar mama zette geen stap over de Duitse grens. Ze ging hen onder geen beding daar opzoeken. Ook werd zij bang voor de buitenwereld. Ze was bang dat er weer oorlog zou komen. Ze waarschuwde ons dat, als er weer oorlog kwam, wij zeker opgepakt zouden worden. Mama vertelde ons over haar zussen en over de verschrikkelijke verhalen die zij gehoord had van de overlevenden van Auschwitz. Wij dragen dat leed van mama nog steeds in en met ons mee. Dat is de reden dat we zijn zoals we zijn. We zijn niet anders dan anderen, we wil-

len alleen graag met rust gelaten worden. We willen onszelf kunnen zijn.

Wij dragen dat leed van mama nog steeds in en met ons mee. Dat is de reden dat we zijn zoals we zijn. We zijn niet anders dan anderen, we willen alleen graag met rustgelaten worden. We willen onszelf kunnen zijn.

Onderwijs

We waren de jongsten van het gezin van zeven. We gingen samen naar een burgerschool. Ik was ijverig, maar mijn zus had 's morgens niet zoveel zin en ging eigenlijk alleen 's middags naar school. Dat kon toen allemaal nog zo. Ik heb behoorlijk leren lezen en schrijven. De meesten van ons hebben maar een paar jaar op school gezeten. Al gauw moesten we thuisblijven om in het huishouden te helpen en mee de kost te verdienen. De oudste kinderen in ons gezin zijn naar een zigeunerschool in Someren gegaan en niet naar het voortgezet onderwijs. Toen de zigeunerschool werd opgeheven, gingen de jongste kinderen een gewone basisschool. Ze zijn doorgestroomd naar het voortgezet onderwijs, maar daar ging het mis. Eén van hen bijvoorbeeld heeft enkele jaren op het voortgezet onderwijs gezeten en heeft daarna werk gekregen. Dit werk kon hij echter niet volhouden omdat hij problemen kreeg met zijn gezondheid. Hij is astmapatiënt en heeft nu een Wa-jong-uitkering. Onze kleinkinderen gaan wel naar school en het gaat goed. Dat is voor ons heel erg belangrijk.

‘De meesten van ons hebben maar een paar jaar op school gezeten’

Kinderen niet hopeloos achterlaten

Onze kinderen hebben te weinig schooling gehad om zich goed te ontwikkelen in de burgersamenleving. Ze zijn daarom aangewezen op een uitkering. Wij ouderen proberen daarom onze kinderen bij te staan met het weinige wat we zelf hebben. Maar met onze beperkte middelen kunnen we geen verandering brengen in hun situatie. Helpen we hen te veel, dan komen we zelf te kort. We zien dat er weinig tot niets gebeurt. Wij ouderen raken langzaam maar zeker uit de tijd en wij willen onze kinderen en kleinkinderen niet zo hopeloos achterlaten. Er moet echt iets nieuws gebeuren waardoor onze kinderen weer actief worden.

Wij ouderen raken langzaam maar zeker uit de tijd en wij willen onze kinderen en kleinkinderen niet zo hopeloos achterlaten.

Venten

Gelukkig hebben wij onszelf weer kunnen oprichten. We merken echter dat onze kinderen stil staan. Ze kunnen niet de kost verdienen op de manier waarop wij dat vroeger deden. Ze zijn niet meer in staat om te venten en weten niet hoe ze met onze oude beroepen moeten omgaan. Enkele kinderen van ons zijn met een burgermeisje getrouwd. Zij weten niet meer wat venten is. En als zij zouden gaan venten dan zou de familie van de burgers in het geweer komen en vragen ‘waar zijn jullie nou eigenlijk mee bezig!’.

Boordevol initiatieven

Zelf zitten de kinderen boordevol initiatieven. Deze initiatieven komen vanuit hun innerlijk; van binnenuit. Ze zijn onze kinderen met onze sterke en lange traditie van venten en handeldrijven. Dit zit in hen, ze hebben het van ons meegekregen, maar ze kunnen dat niet verder ontwikkelen en uitvoeren. De kinderen weten dat we, als we weer zouden venten volgens onze oude tradities, door de politie opgepakt zouden worden. De gemeente zou ons straffen alsof we criminele handelingen verrichten. Daarom moeten we voor onze kinderen een toekomst bedenken die toegestaan is, maar wel aansluit bij onze traditie en bij de dingen waar wij eeuwenlang goed in zijn geweest.

Daarom moeten we voor onze kinderen een toekomst bedenken die toegestaan is, maar wel aansluit bij onze traditie en bij de dingen waar wij eeuwenlang goed in zijn geweest.

Schulden

Jongeren, dertigers met gezinnen, leven van een uitkering. Dit lukt echter niet meer. Het geld van de uitkering is n t voldoende om de vaste lasten te betalen maar dan blijft er niets over om als gezin van te leven. Dit veroorzaakt steeds groter wordende armoede. Iedereen die onder Bewindvoering staat kan verdere ontwikkeling wel vergeten. Het geld dat overblijft is nodig voor eten en wordt gebruikt om dagelijks te overleven. Er blijft niets over voor ontspanning, sport,

muziek of cultuur. Een voorbeeld: een vrouw vertelt dat de bewindvoerder van haar zoon niet de waarheid spreekt over bedragen die beschikbaar zijn. Hij gaat daarom naar de rechter om zijn beklag te doen en zijn recht te halen. De rechter luistert goed en vraagt om de klachten op een lijstje te zetten zodat deze in de rechtszaak met de bewindvoerder besproken kunnen worden. Deze rechter nam haar zoon heel serieus en luisterde naar hem. Dat was goed om te horen. Ook vertelt deze vrouw dat haar kleinkind doof is. Het kind moet naar Eindhoven om een gehoorapparaat aangemeten te krijgen. De kosten hiervoor kunnen niet betaald worden en ook medicijnen zijn te duur. Om dit te regelen wordt Bewindvoering ingeschakeld. Maar wanneer er geen geld is bij de Bewindvoering, kan het gehoorapparaat niet worden aangeschaft en kunnen de medicijnen niet worden gekocht. Dat zijn redenen om absoluut niet onder Bewindvoering te willen komen. De vrouw wil vrij zijn om haar eigen leven te regelen. Er wordt vaak gezegd dat je na drie jaar schuldsanering schuldenvrij bent. In de praktijk is dit lang niet altijd het geval. Velen zitten later nog steeds in de schuldsanering.

De vrouw wil vrij zijn om haar eigen leven te regelen. Er wordt vaak gezegd dat je na drie jaar schuldsanering schuldenvrij bent. In de praktijk is dit lang niet altijd het geval. Velen zitten later nog steeds in de schuldsanering.

Gevolgen van de schuldsanering

Een andere vrouw vertelt dat ze verplicht werd de schuldsanering in te

gaan. Alles werd bevroren. Schuldsanering is loodzwaar. Het is een verplichting waar je geestelijk aan onderdoor gaat. Ze vindt het erg voor de jongeren. De jongeren kunnen geen kant meer op. Alle vrijheden worden hen ontnomen. Er is weinig tot geen perspectief voor werk en vrij inkomen. Ze worden gedwongen langer dan de gebruikelijke drie jaar onder Bewindvoering te blijven. Het gaat hier om jonge mensen met jonge kinderen. Verschillende jonge ouders scheiden vanwege de armoede. Vaak zijn het de partners uit de burgermaatschappij die afhaken. Ze kunnen het leven met schulden en zonder perspectief niet aan. Ze verlaten partner, gezin en wagen en gaan weer in een huis wonen. De gezondheid van degenen die dit overkomt lijdt hieronder. Iedereen kent wel jongeren die last hebben van een hoge bloeddruk. Dit mag toch niet zo doorgaan!

Wanneer zijn we zo massaal in de schulden terechtgekomen?

Vroeger werden de vaste lasten door de Sociale Dienst ingehouden. Het geld dat overbleef en dat we kregen, was geld om aan het huishouden te besteden. Het ging fout toen de Sociale Dienst stopte met het inhouden van de vaste lasten. We kregen het totale bedrag en waren zelf verantwoordelijk om de vaste lasten te betalen. Dat gebeurde niet altijd en zo raakten we in de schulden. We werden ook totaal niet geholpen. We waren het niet gewend en moesten het van de ene op de andere dag maar zelf uitzoeken. Tot de deurwaarders en de woningbouwvereniging op de stoep stonden; maar toen was het voor ons al te laat.

'Gastvrijheid'

We willen niemand meer over de vloer.

We zijn gastvrij, schonken koffie en trakteerden op een koekje. Achteraf werd dan gezegd; hoe kunt u zo gastvrij zijn en koffie mét koek serveren? Waar komt dat geld vandaan? Onze goedheid en gastvrijheid werd tegen ons gebruikt. Woorden die wij in vertrouwen uitspraken werden verdraaid of werden aan de instanties doorgespeeld. We hebben op een harde manier geleerd dat we uit moeten kijken wie we binnenlaten. Mensen lijken behulpzaam, zijn schijnbaar geïnteresseerd in je huishouden, maar ondertussen wordt alles opgeschreven en doorgegeven aan de Bijstand. We zijn bang geworden om mensen binnen te laten. Ambtenaren lijken soms wel spionnen. Wij hadden geen slechte gedachten over mensen en lieten iedereen binnen. Daar is nu een eind aan gekomen. Mensen kunnen je zo kwaad maken; ze kunnen je het bloed onder de nagels vandaan halen. Wanneer je voelt dat ze je proberen uit te lokken en je bespioneren, dan word je natuurlijk kwaad.

‘Ambtenaren lijken soms wel spionnen’

Wonen

We worden verplicht een gezinscoach of een woonbegeleider te accepteren. Je hele levensgeschiedenis komt op tafel. Hierdoor blijft er nog maar weinig privacy over. Eén van de vrouwen vertelt: ‘Ik woon bij mijn zoon die met een burgermeisje getrouwd is. Tot de verkiezingen in maart blijft dat zo. Er is bij de gemeente en bij de woningbouwvereniging geen geld om mij aan een huis te helpen. Na de verkiezingen is de situatie misschien anders. Een ongemakkelijke situatie. Ik ben bijna de hele dag van

huis omdat ik mijn kinderen niet tot last wil zijn.’

Discriminatie

De discriminatie is erger geworden; is nu erger dan tien jaar geleden. Je moet maar slikken wat iedereen van je denkt en over je zegt. We lopen aan de hand van de bewindvoerder en de wethouder. Wanneer we voor onszelf proberen op te komen, dan wordt ons de mond gesnoerd en worden we gestraft. Bijvoorbeeld door ons te verbieden om nog op het gemeentehuis te komen. Dit is een situatie, een behandeling, waar we niet meer tegen kunnen.

‘De discriminatie is erger geworden; is nu erger dan tien jaar geleden’

Kansen krijgen

Het zou goed zijn wanneer er veel meer met ons en niet over ons gesproken wordt. Men zou uit moeten gaan van de krachten van de mensen zelf. Nu worden we beoordeeld op wat we op school hebben geleerd. Dat is in de meeste gevallen niet veel, dus we worden maar zeer laag ingeschat. Oudere mensen zijn er bijna niet meer. Er is er nog één van in de 80, één van in de 70 en daaronder 65, 62 en 57 jaar oud. Maar we gaan ervoor! Er zijn nog maar enkele mensen ouder dan wij. Hebben wij, heeft onze generatie, nog de kans om iets voor de jongeren te betekenen? Wij vinden dat onze jongeren heel veel kunnen, maar dat zij niet de kans krijgen om de kennis die zij hebben te gebruiken en in de praktijk te brengen. Er zijn burgers in onze leefwereld ingetrouwd. Zij moeten

onze tradities leren kennen. Ze moeten leren hoe zij zich in onze cultuur dienen

te gedragen. Ze dienen zich aan te passen aan onze leefomstandigheden.

Nu worden we beoordeeld op wat we op school hebben geleerd. Dat is in de meeste gevallen niet veel, dus we worden maar zeer laag ingeschat.

Het zou goed zijn wanneer er veel meer met ons en niet over ons gesproken wordt. Men zou uit moeten gaan van de krachten van de mensen zelf.

Nieuw leven voor Sintimoei

We hebben de namen van ouderen en jongeren opgeschreven. Want het doel van deze gesprekken is de stichting Sintimoei opnieuw leven inblazen: om hulpprojecten op te zetten voor onze kinderen en kleinkinderen. We willen bereiken dat ieder afzonderlijk de kans krijgt zich verder te ontwikkelen en te ontplooiën in de moderne samenleving. Ontwikkelen met, uiteraard, behoud van onze kostbare cultuur. De projecten die wij hebben uitgewerkt en willen indienen bij de overheid in de hoop subsidie te ontvangen zijn:

Op zoek naar werk

Tot nu toe zijn er enkele jongeren die werk hebben. Ze werken onder andere bij een:

- **Camping**

Eén van de kinderen werkt op een camping in de keuken. Jarenlang heeft hij niet op straat durven komen, laat staan dat hij auto durfde te rijden. Nu gaat hij zelfstandig naar zijn werk. Toen hij werd aangenomen wist zijn werkgever niet waar hij vandaan kwam; ze dachten dat hij een buitenlander was. Nu weten ze wel dat hij Sinti is. We weten niet hoe zijn werkgever hierop zal reageren; of hij daarom nog lang mag blijven. Bovendien begint de winter en dan is er op de camping ook minder werk.

- **Kringloopwinkel**

Er zijn drie dertigers, allen met een eigen huishouden en kinderen en levend van een uitkering, die samen een kringloopwinkel willen beginnen. Een kringloopwinkel sluit goed aan bij onze oude traditie. Bij het exploiteren

van een kringloopwinkel kunnen we al onze talenten en vaardigheden gebruiken en verder ontwikkelen. Er zijn in Nederland al voorbeelden van goedlopende kringloopwinkels die door Sinti worden beheerd. Deze dertigers stelden een ondernemingsplan op. In de inleiding schreven zij: 'Wij zien de armoede van de Sinti en ons doel is de Sinti te helpen. Ook zijn wij van mening dat goede doelen overal ter wereld steun nodig hebben en daar willen wij ons ook voor inzetten. Wij willen graag zelfstandig worden en laten zien dat wij in staat zijn om iets goeds te doen voor onze gemeenschap. Wij willen met het opzetten van de kringloopwinkel betere contacten onderhouden met de rest van de samenleving zodat we kunnen integreren. Wij weten hoe moeilijk het is om van een bijstandsuitkering rond te komen. Tevens willen we met het oprichten van de kringloopwinkel ook jongeren zonder diploma's, die moeilijk aan werk komen, de kans bieden om vrijwillig te komen werken en daardoor beter deel te kunnen nemen aan de samenleving.'

- **Muziek maken**

Een muzikant, een dertiger, schrijft: 'Ik wil graag iets voor mijzelf, een muziekhandel, waar ik muziekinstrumenten verkoop en alles wat met muziek te maken heeft. Daarnaast wil ik muzikles geven aan Sinti en burgers. In Nederland is de Gipsy Jazz heel geliefd en er is veel vraag naar. Ik hoop dat ik dit kan doen en zelf ook weer kan gaan optreden. Dat is wat ik goed kan en wat ik ook heel graag wil doen.'

Jaarlijks het feest van eensgezindheid vieren

Al vijf jaar hebben wij geen gezamenlijk Kerstfeest gevierd. Kerstmis is een belangrijk familiefeest. Het vieren van het kerstfeest onder elkaar, op de Bovist, geeft ons altijd weer nieuwe moed. Wij organiseren dit altijd zelf omdat we het belangrijk vinden dat we bij elkaar zijn. Door de huwelijken komen er nieuwe mensen binnen in onze gemeenschap. Jonge mensen die met onze kinderen trouwen, maar die onze cultuur niet kennen. Een gezamenlijk feest draagt bij aan de eensgezindheid. De nieuwe jongeren én hun familie kunnen zo zien en ondervinden hoe wij leven. Wij zijn verplicht onze oude cultuur zo goed mogelijk door te geven. Kerstmis is een hoogtepunt in ons leven. Vele jaren hebben we dit niet meer kunnen vieren vanwege alle ellende. We worden zo uit elkaar getrokken. We wonen wel bij elkaar, maar door alle ellende raken wij los van elkaar. Vroeger bracht ellende ons juist dichter bij elkaar en maakte het ons sterker. Nu maakt de ellende ons geestelijk kapot omdat we geen grip meer hebben op ons eigen bestaan en anderen de baas spelen over ons leven. Dat kunnen we niet verkroppen; we willen eigen baas zijn.

Door de huwelijken komen er nieuwe mensen binnen in onze gemeenschap. Jonge mensen die met onze kinderen trouwen, maar die onze cultuur niet kennen. Een gezamenlijk feest draagt bij aan de eensgezindheid.

‘We wonen wel bij elkaar, maar door alle ellende raken wij los van elkaar. Vroeger bracht ellende ons juist dichter bij elkaar en maakte het ons sterker’

De kerstviering wordt door ons samen voorbereid en gevierd. Jonge meiden zijn betrokken bij de voorbereiding van het eten; jonge mannen zorgen voor de muziek. De Kerstman komt overdag voor de kinderen en houdt hen enkele uren bezig. Wij zijn de kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen van Mama Rosenberg Steinbach en dit kan niemand veranderen. Op de avond voor Kerstmis heeft de Kerstbijeenkoms plaatsgevonden. Het begon rond zeven uur met de Kerstman. Er waren veel kinderen gekomen. In totaal waren er ongeveer 100 mensen uit Asten, Someren, Nuenen, Best en Duitsland. Allemaal familie van elkaar. En ook de schoonfamilies uit de burgerbevolking waren aanwezig. Kerstmis is voor de Sinti het belangrijkste feest van het jaar. Dit feest wordt vanouds samen gevierd. De geboorte van Jezus betekent dat je deel krijgt aan het leven van Jezus. Hij is onze broer geworden die ons op handen draagt. Het is een feest van jong en oud. Het is heel belangrijk in deze tijd, nu burgermeisjes en jongens introuwen in de traditie van de Sinti, dat iedereen dit feest meeviert. Kerstfeest is voor de Sinti een cultureel en diep religieus feest. In de oorlog en in het verleden zijn de Sinti, zigeuners, op gruwelijke wijze uitgesloten uit het mensdom.

Jezus is geboren als mens. Hij heeft met de mensen geleefd, is gestorven, is herrezen en naar de hemel gegaan om voor elk mens de weg naar de hemel te bereiden. Hij heeft door zijn eenvoudige geboorte als mens laten weten dat niemand op aarde uitgesloten mag worden. Hij wilde geboren worden in een stal tussen dieren en herders. De herders waren in die tijd een bevolkingsgroep

die buiten de samenleving stond en niet meetelde. Dit zit diep in de ziel van de Sinti; dit wordt gevierd met Kerstmis. Dit gebeuren willen de Sinti doorgeven aan de burgermaatschappij en speciaal aan de ingetrouwden. Met Kerstmis vieren wij dat we bij elkaar horen. Dit komt tot uiting in de manier van feestvieren, de kleding, het samen eten en drinken en in de muziek.

De herders waren in die tijd een bevolkingsgroep die buiten de samenleving stond en niet meetelde. Dit zit diep in de ziel van de Sinti; dit wordt gevierd met Kerstmis. Dit gebeuren willen de Sinti doorgeven aan de burgermaatschappij en speciaal aan de ingetrouwden.

De Kerstman komt overdag voor de kinderen

Geslaagd

We kijken terug op een feest dat over het algemeen geslaagd was. Minder geslaagd was het feit dat de politie een aantal keren langskwam om te kijken wat er allemaal aan de hand was. We hadden graag gezien dat er meer burgers aanwezig waren geweest; dat stemt de politie over het algemeen eerder gerust. De muziek was provisorisch, met een laptop. Dat moet volgend jaar echt beter. Het belangrijkste is dat het feest, na vele jaren, weer gevierd is. Het geld om dit feest te vieren is een probleem. Het geld is ons ontnomen en we kunnen het zelf niet meer opbrengen. Dat er geen geld meer is voor zo'n belangrijk feest in onze traditie, doet pijn. Vroeger hadden we alles over voor dit feest; nu moeten we hierin geholpen worden anders kunnen we het niet meer organiseren. We zijn dus weer afhankelijk gemaakt. De overheid ziet de waarde van dit feest niet in en laat het aan ons eigen initiatief over.

*'Vroeger hadden we
alles over voor dit feest;
nu moeten we hierin
geholpen worden anders
kunnen we het niet meer
organiseren.
We zijn dus weer
afhankelijk gemaakt'*

Typisch 'zigeunereten'

Sinti-eten bevat veel feestcalorieën. Het eten op zich is niet het belangrijkste; het gaat om de gezamenlijke bereiding en het gezamenlijk eten. Het samen eten, het anderen laten delen in eten dat wij met liefde en zorg en aandacht voor onze cultuur hebben bereid, is belangrijk. Samen eten doen we, volgens onze traditie, met muziek op de achtergrond. We kleden ons op ons paasbest en zijn in een goede stemming. Het is een feest! Door samen te eten beleven we onze cultuur van binnenuit. We zijn echter nu al zo ver van onze cultuur afgedwaald dat we dit niet meer kunnen opbrengen. We ondersteunen elkaar niet meer. Dit heeft als gevolg dat de jeugd niet meer weet hoe het is om samen te eten of er onverschillig tegenover staat.

Sinti-eten bevat veel feestcalorieën. Het eten op zich is niet het belangrijkste; het gaat om de gezamenlijke bereiding en het gezamenlijk eten. Samen eten doen we, volgens onze traditie, met muziek op de achtergrond. We kleden ons op ons paasbest en zijn in een goede stemming. Het is een feest! Door samen te eten beleven we onze cultuur van binnenuit.

Sintimuziek tijdens de jaarlijkse Collectieve Culturele Sintibedevaart in Roermond

Gedenken tijdens de Kruisweg

Openlucht dienst

Het festival

We zouden heel graag een muziekfestival in Asten organiseren. We hebben zoveel muziek te bieden en het is goed voor onze jongeren om dit festival op te zetten. Zij kunnen dat goed en hebben veel ervaring op dit gebied. Ze zijn allemaal dertigers, kunnen het samen regelen en hebben daar geen anderen voor nodig. We zouden dat festival graag ter ere van onze voorouders houden: voor mama, voor haar familie. En we zouden het festival graag willen delen met de inwoners van Asten en omgeving. Een plek waar we al 41 jaar wonen. We willen Auschwitz of Westerbork niet bezoeken. Daar heen gaan zou mooi zijn, maar we zijn bang voor onze eigen gezondheid, bang dat we dat niet zullen overleven. We hoorden van mensen die daar geweest zijn dat ze daar nog steeds de stemmen horen van de daar overleden mensen. Dat ze hen horen roepen en huilen. Daarom willen we onze familie, onze mensen, herdenken op de plek

waar we wonen, in Asten. Herdenken op onze manier, met onze festivals, door samen op bedevaart te gaan en religieuze bijeenkomsten bij te wonen.

Taallessen

Onze kinderen groeiden op en leerden onze taal. Onze taal werd doorgegeven door onze ouders en voorouders. Nu trouwen sommigen van onze jongeren met burgers en we zien de taal verloren gaan. Wij, de grootouders, proberen er alles aan te doen dat de kinderen toch nog onze taal meekrijgen en leren. Onze schoondochter, een burger, kan de taal maar moeilijk onder de knie krijgen. Ze kent wel enkele woordjes en verstaat ons wel, maar met haar kinderen, onze kleinkinderen, praat ze Nederlands. Dat is lastig. Wanneer wij onder elkaar in het Romanes praten, durft zij nauwelijks mee te praten. Tweetaligheid voor iedereen is dus van levensbelang en daar werken wij aan.

We moeten ons bewijzen

Sport

Jongens die onder Bewindvoering staan kunnen het lidmaatschap van de voetbalclub niet meer betalen. Vroeger kregen we eenmaal per jaar activiteitengeld. Dit was 100 euro en dit geld zou daarvoor gebruikt kunnen worden. Helaas is dit afgeschaft en kunnen de jongens hun sport niet meer uitoefenen. Onze zoon heeft vet rond zijn lever en zou eigenlijk moeten sporten. De sport-school kan hij echter niet betalen omdat hij onder Bewindvoering staat. In Asten is ieder jaar een braderie met een voetbalcompetitie. Voorheen deed hier altijd een team van de Bovist mee. Tegenwoordig moeten de teams inschrijfgeld betalen en dat lukt niet. Dit is heel jammer. De jongeren deden graag mee en vonden het leuk om tegen de burgerelftallen te spelen. Kinderen willen graag sporten en hebben dit ook nodig om overgewicht en astma te voorkomen. Daarnaast is sporten ook gewoon leuk voor kinderen.

Kookcursus

Er ligt al wat langer een voorstel om met de vrouwen en de nieuwkomers uit de burgerij een Sinti kookcursus te volgen. Samen koken zorgt voor saamhorigheid en culturele bewustwording. De kookcursus zal bestaan uit 20 lessen. Dit betekent tweemaal per maand met uitzondering van de maanden juli en augustus. De inschatting is dat er ongeveer 20 vrouwen aan deze kookcursus deel zullen nemen.

Vrouwen en moeders van de Sinti-dertigers

Onze dochter is 36 jaar oud en vertelt over haarzelf en haar gezin. Haar man heeft al tweemaal een herseninfarct gehad. Haar oudste dochter is 18 jaar en heeft een IQ van 45. Ze lijdt aan een angstcomplex. Gelukkig gaat het de laatste tijd wat beter. Ze is thuis en helpt haar moeder bij de dagelijkse werkzaamheden. Haar zoon van 13 zit in het eerste jaar van het Varendonk College

Meedoen in de samenleving

in Someren en de dochter van zeven zit op de basisschool. Onze oudste dochter is 24 uur per dag in de weer voor haar gezin. Ze is van mening dat een burgermoeder al dit werk nooit met zoveel toewijding zou kunnen doen zoals zij dat wel doet. Haar moeder die dit hoort zegt daarop zachtjes op de achtergrond: 'Maar wij helpen je ook.' Er zijn meerdere moeders in de leeftijd van onze dochter. Is hun situatie ook vergelijkbaar met de hare? Onze dochter vindt zichzelf een uitzondering. Ze heeft het zwaar. Er wordt gesproken over een project voor deze jonge moeders en hun kinderen. Al pratend wordt geopperd dat het goed zou zijn wanneer er een vrouwenproject zou komen die jonge moeders de gelegenheid biedt om van tijd tot tijd eens een dagje weg te kunnen. Dat ze zich gezamenlijk kunnen ontspannen. Nu lukt dat niet. Uitstapjes kosten geld en de meeste jonge moeders hebben dat niet. Ze kunnen het geld voor een uitstapje voor zichzelf niet opbrengen.

Communicatie

De Sinti zijn niet meer zo welkom bij de gemeente. Afspraken maken gaat maar zeer moeizaam. Bij de woningbouwvereniging worden ze soms als kleine kinderen behandeld. De gemeente gedraagt zich schijnheilig tegenover de Sinti. Reden om hen te mijden. Maar dit kan niet zo doorgaan! Het is belangrijk dat deze projecten in een coöperatieve samenwerking met de gemeente Asten georganiseerd kunnen worden. Communicatie is een belangrijk onderdeel van het project. We hebben hiervoor echter hulp nodig. De Sinti en de overheidsinstanties zijn in de afgelopen jaren te ver uit elkaar gegroeid om elkaar nog te kunnen verstaan, elkaar nog te kunnen bereiken.

De Sinti en de overheidsinstanties zijn in de afgelopen jaren te ver uit elkaar gegroeid om elkaar nog te kunnen verstaan, elkaar nog te kunnen bereiken.

Cultuurbehoud

We merken steeds meer dat er in deze tijd veel onverschilligheid is ten opzichte van onze cultuur. De samenleving houdt weinig rekening met ons en accepteren ons niet zoals we zijn. We horen alleen maar woorden als 'aanpassen', 'integratie' en 'normaal doen'. Natuurlijk willen we meegaan in de ontwikkelingen van deze tijd. Maar dit kan en mag niet ten koste gaan van onze taal, muziek, saamhorigheid, gewoonten, manier van leven en wonen, vrijheid en zelfstandigheid. Werken aan het behoud van onze cultuur kost ons, de Sinti, veel inspanning, tijd en geld. We werken dagelijks, vaak tegen de stroom in, aan het behouden van onze cultuur. In de oorlog is de vernietiging van ons volk en onze cultuur in gang gezet. Een ontwikkeling die soms niet te stoppen lijkt. De vrijheid om te leven zoals wij dat gewend zijn, zoals wij dat willen, is ons meedogenloos ontnomen en het blijft moeilijk dit weer terug te krijgen. We dienen meer aandacht te besteden aan onze cultuur. Waar komen we vandaan? Wat is onze geschiedenis? Hoe behouden we onze taal? We vinden het moeilijk om aan de ene kant onze cultuur te behouden en aan de andere kant in dienst te zijn van een werkgever. Als zelfstandig ondernemer bepalen we zelf wanneer en hoe we werken en kunnen we meer aandacht aan het behouden van onze cultuur besteden. We kunnen niet tegelijkertijd onze cultuur verzorgen en bij een baas in dienst

Inspanningen worden beloond

Het was geen gemakkelijke weg die de gemeente Asten, woningbouwvereniging Bergopwaarts, de wagenbewoners en het aannemersbedrijf Geven hebben afgelegd. Maar bij de onthulling van het bouwbord voor het plan Vervoorseldonk-Noord waren alle partijen het erover eens dat de inspanningen de moeite waard zijn geweest. Voor de bewoners van het woonwagencentrum worden er zes chalets gebouwd. Op de Bovist zelf startt men met de vernieuwing van de wagens. De eerste zijn inmiddels besteld.

Met het wegtrekken van het zeildoek door wethouder Van de Ven en aannemer Geven wordt het officiële startsein voor de bouw gegeven.

Voorafgaande aan de onthulling van het bouwbord op 4 november 2004 houdt een journalist een kort interview. Op de foto staan verder (v.l.n.r.): Lola Metbach, wethouder M. van de Ven, Suzanna van Mullem, een medewerker van de woningbouwvereniging Bergopwaarts, en aannemer Geven.

Tijdens de nieuwjaarsreceptie van de gemeente Asten, op 6 januari 2005, vragen (v.l.n.r.) Suzanna van Mullem, Sophia Rosenberg en Magdalena Rosenberg de aandacht van burgemeester ir. J. Beenakker.

Op 1 januari jl. heeft woningbouwvereniging Bergopwaarts het beheer van de Bovist in Asten overgenomen. Sophia Rosenberg en Magdalena Rosenberg zijn hierover in gesprek met de medewerkers de heer Geraats (L) en mevrouw Van Dam.

Toen de communicatie met de overheid nog gewoon was

zijn. Dit bijt elkaar. Het onderhouden van een cultuur is vergelijkbaar met het onderhouden van een historisch gebouw. Een historisch gebouw wordt onder de verantwoordelijkheid van Mo-

numenzorg geplaatst en krijgt een beschermde status. Men is trots op zo'n gebouw en gaat er zorgvuldig mee om. Een Rijksmonument heeft een historische waarde. Is een volk niet veel meer

waard dan een gebouw? Wij zijn van mening dat dit zo is. Om onze cultuur te behouden zijn de bovenstaande projecten van levensbelang. Wij kunnen niet

meer buiten de steun van de overheid, want zonder die steun is het onmogelijk dit op te brengen.

*Werken aan het behoud van onze cultuur kost ons,
de Sinti, veel inspanning, tijd en geld.*

*We werken dagelijks, vaak tegen de stroom in,
aan het behouden van onze cultuur.*

*In de oorlog is de vernietiging van ons volk en
onze cultuur in gang gezet. Een vreselijke
ontwikkeling die soms niet te stoppen lijkt.*

Een pijnlijk slot; De oorlogsuitkering

We zijn er ons van bewust dat je met geld niet meer alle leed van het verleden kan goedmaken. Maar van het geld dat ter beschikking is gesteld voor de Sinti hebben wij maar weinig meegekregen. We hebben steeds achteraf gehoord dat er geld beschikbaar is gesteld ter compensatie van wat onze families in de oorlog is overkomen. Bijvoorbeeld de WuV-uitkering. Dit is de Wet uitkering Vervolgingslachtoffers 1940 – 1945. Deze wet biedt financiële ondersteuning aan mensen die in de Tweede Wereldoorlog in Europa en Azië zijn vervolgd. We hoorden pas van deze wet toen de datum van inschrijving hiervoor allang was verlopen en de geldkraan dichtgedraaid. Waarom zijn wij niet ingelicht? Zijn we vergeten of bewust overgeslagen? Wie zal het zeggen? We schakelden advocaten in, we stuurden brieven met behulp van de GGD en de gezondheidszorg. Brieven waarin we lieten weten dat ook wij getraumatiseerd waren door hetgeen onze voorouders is overkomen. Maar onze stem werd niet meer gehoord; alle deuren bleven gesloten.

Wij zijn nu de oudere generatie. Onze leeftijd schommelt tussen de 55 en 70 jaar. Enkele van de ouderen van toen hebben geluk gehad. Zij kregen, voor de geldkraan werd dichtgedraaid, toch een WuV-uitkering. Zij zitten nu goed.

Wij daarentegen moeten het doen met een sociale uitkering. De meesten van ons zitten al jaren in Bewindvoering en moeten leven van wat overblijft. Eén van de vrouwen haalt een paar mapjes kaarten uit haar handtas. Felicitatiekaarten, kerstkaarten. Ze zegt: 'Deze probeer ik aan de deur te slijten. Om nog een heel klein beetje bij te verdienen. Maar als de Sociale Dienst ontdekt dat ik hiermee bijverdient dan word ik gekort op het beetje geld dat ik nog heb. Waarom blijft de deur van de WuV-uitkering voor ons gesloten? Ook onze generatie lijdt onder de vervolging in de oorlog. In de ogen van veel mensen zitten wij in een slachtofferrol, moeten we ons niet aanstellen en moeten we maar flink zijn. Misschien kan een dure advocaat wel iets voor ons betekenen en kan hij wel iets bereiken. Maar geld voor zo'n dure advocaat is er niet. Met de vergoeding uit de oorlogsgelden zouden wij het beter hebben. En als wij het beter hebben, hebben onze kinderen en kleinkinderen het ook beter. Dan kunnen wij hen meer bijstaan dan nu. Dat bijstaan van de anderen zit diep geworteld in onze traditie. We delen alles wat we hebben. Nu hebben we maar weinig en kunnen dus ook weinig delen. We zitten allemaal, van groot tot klein en van jong tot oud in hetzelfde schuitje. Het schuitje dat armoede heet.

Afgebeelde foto's en illustraties

Voorpagina: De initiatienemers van 'Het verleden nog zo dichtbij'

Foto: Jan van der Zandt.

Pag. 3 Drie Sintivrouwen. Foto: Jan van der Zandt.

Pag. 4 Concentratiekamp Auschwitz-Birkenau. Regenboog als teken van hoop.
Voorpagina brochure 'Donkere Dagen' uitgave mei 2009.

Pag. 9 Een lang vervlogen beeld van vrijheid: Trekkend door een dorp.
Begin vorige eeuw. Zuid Polen.

Pag. 10 Rondtrekkend gezin. Foto na 1945. Uit de brochure 'Van pater tot parochie',
2010.

Pag. 12 Vele vrouwen deden mee. Foto: Sinti Asten.

Pag. 13 Afbeelding folder Rechtsherstel Sinti Roma.

Pag. 15 Sterker worden: werken aan het levenswerkboek. Foto: J. van der Zandt.

Pag. 23 De Kerstman komt overdag voor de kinderen: Foto: Sinti Asten.

Pag. 25 Wagenzegening.

Sintimuziek tijdens de jaarlijkse Collectieve Culturele Sintibedevaart in
Roermond.

Orkest Sonnekai. Foto: P. Ermers.

Pag. 25 Gedenken tijdens de Kruisweg tijdens de Collectieve Culturele
Sintibedevaart in Roermond. Orkest Sonnekai. Foto: P. Ermers.

Pag. 25 Openlucht dienst. Tijdens de Collectieve Culturele Sintibedevaart in
Roermond.

Orkest Sonnekai. Foto: P. Ermers.

Pag. 26 Drie jonge mannen. We moeten ons bewijzen. Foto: Jan van der Zandt.

Pag. 27 Drie jonge vrouwen. Meedoen in de samenleving. Foto: Jan van der Zandt.

Pag. 29 Inspanningen worden beloond. Toen de communicatie met de overheid
nog gewoon was. Met burgemeester ir. J. Beenakker. Tijdens
nieuwjaarsreceptie 2005. Uit: Samen nummer 1-2005.

Kinderen zo niet achterlaten

Het is 74 jaar geleden, in 1944, dat 245 Sinti naar Auschwitz zijn getransporteerd. Slecht 31 volwassen zijn teruggekeerd. Onder de slachtoffers 'drie zussen van mama en hun gezinnen' zo vertellen de drie Sintivrouwen in dit boekje.

74 jaar benadert de leeftijd van de oudste van deze Sintivrouwen. 'Zo dicht ligt de oorlog nog achter ons' zeggen zij. Zij spreken hun gezamenlijke zorg uit over de ontwikkelingen van de situatie waarin de Sinti anno 2018 zich bevinden. Terugkijkend zijn zij verbaasd dat zij, in tegenstelling tot de burgerbevolking in Nederland, maar zo weinig vooruitgang hebben geboekt. Zij zien hun cultuur niet groeien, maar langzaamaan achteruit gaan.

Kijkend naar hun de kinderen en hun gezinnen zien zij stilstand in hun ontwikkeling. In dit boekje vertellen zij hierover en verzuchten ze meermalen dat zij hun kinderen niet zo willen, niet zo kunnen, achterlaten.

Zij doen daarom een dringend beroep op de landelijke en de lokale overheden. Ze vragen om hulp en bijstand omdat ze ondervinden dat zij het op eigen kracht niet meer redden.

Ten slotte roeren zij het pijnlijke onderwerp aan dat zij, hoewel recht hebbend op de WuV-uitkering, op onverklaarbare wijze hiervan zijn uitgesloten. 'Door de WuV-uitkering zouden wij het beter gehad hebben en dat zou zeker zijn weerklink hebben gevonden in het leven van onze kinderen' stellen zij.

Het levenswerkboek biedt handvatten voor nieuwe projecten op het gebied van cultuur, welzijn en werkgelegenheid; speciaal voor dertigers en hun jonge gezinnen.

Jan van der Zandt m.s.c.

Het verleden is nog zo dichtbij

Een levenswerkboek van drie Sintivrouwen

Een uitgave van de Stichting Media PWN
Emmaplein 19 C, 5211 VZ 's-Hertogenbosch - € 5,00